

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-79>

STATE-CHURCH RELATIONS AS A FACTOR IN SOCIAL COHESION IN THE CONTEXT OF GLOBAL CRISES

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Science, Professor,
Dean of the Faculty of International
Economic Relations,
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук, професор,
декан факультету міжнародних
економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Leshanich M. M.

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor in the Department
of International Politics,
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Лешанич М. М.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної
політики,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

У сучасній системі міжнародних економічних відносин соціальна згуртованість постає не лише як гуманітарна категорія, а і як стратегічний економічний ресурс, оскільки в умовах війни, вимушеного переміщення населення, пандемічних потрясінь, енергетичної нестабільності та кліматичного стресу стійкість держав дедалі більше залежить від рівня довіри між громадянами, інституціями та посередницькими організаціями. Соціальну згуртованість доцільно розглядати як поєднання спільних цілей, довіри та готовності до співпраці всередині суспільства, між соціальними групами, а також між громадянами і державою. Для міжнародних економічних відносин таке розуміння є особливо важливим, оскільки глобальні кризи спричиняють не лише матеріальні втрати, а й порушення механізмів координації, тому визначального значення набуває те, чи здатні релігійні інституції посилювати солідарність і суспільну єдність [2].

Роль церков у цьому процесі є важливою, оскільки релігійні громади часто мають розгалужені локальні мережі, моральний авторитет, досвід благодійної діяльності та здатність швидко залучати волонтерів. Емпіричні дослідження засвідчують, що релігійна актив-

ність пов'язана з вищим рівнем волонтерства у різних формах громадянської участі. Це має економічне значення, адже волонтерська інфраструктура частково компенсує обмеженість державних ресурсів під час криз, допомагає забезпечувати населення базовою підтримкою та зменшує навантаження на публічні системи. У суспільствах, що переживають кризу, церкви та інші релігійні організації можуть виступати посередницькими інституціями між домогосподарствами, громадами та державними органами [3].

Водночас позитивний вплив релігії на соціальну згуртованість не означає потреби в тісному інституційному зближенні держави і церкви. Сучасні порівняльні дослідження показують, що державна підтримка релігії не завжди підвищує легітимність уряду, а в окремих випадках пов'язана зі зниженням довіри до уряду та парламенту. Для міжнародних економічних відносин цей висновок є важливим, оскільки легітимність влади безпосередньо впливає на спроможність держави ефективно реагувати на кризи, реалізовувати реформи та підтримувати передбачуване середовище для економічної діяльності.

Принципово важливо розрізнити конструктивну співпрацю держави і церкви та використання релігійних інституцій у політичних цілях. У першому випадку церкви виступають як суб'єкти громадянського суспільства, здатні надавати допомогу вразливим групам населення, сприяти суспільній солідарності та доповнювати зусилля держави без порушення принципу рівності релігій перед законом і світського характеру державних інституцій. У другому випадку релігійні структури стають засобом політичної легітимації та символічного домінування. Якщо співпраця зазвичай посилює соціальну згуртованість, то політична інструменталізація релігії може ускладнювати підтримання суспільної рівноваги, особливо в умовах конфлікту або світоглядного плюралізму [1].

Український досвід є показовим для аналізу державно-церковних відносин в умовах масштабної кризи, оскільки демонструє, що релігійний чинник може посідати помітне місце у процесах суспільної консолідації та підтримання стійкості держави. У дослідженнях, присвячених періоду після Євромайдану, наголошується, що релігія дедалі виразніше включалася в символічний простір української державності та національної ідентичності поряд з іншими важливими елементами суспільного єднання. За таких умов церкви зберігають значущість не лише як носії духовної традиції, а і як інституції, здатні виконувати соціальну, моральну та комунікативну функції. У період війни їхня діяльність проявляється у підтримці населення, наданні гуманітарної та психологічної допомоги, розвитку практик солідарності та зміцненні суспільної взаємодії на локальному рівні. Тому український випадок

дає підстави розглядати державно-церковні відносини як важливий елемент суспільної стійкості [4].

З точки зору міжнародних економічних відносин стабілізуюча функція церков виявляється у кількох напрямках [2; 3; 4]:

- у гуманітарному, коли вони мобілізують місцеві та транснаціональні мережі допомоги; у посередницькому, коли сприяють формуванню довіри між громадянами і державою;
- у нормативному, коли підтримують цінності відповідальності, взаємності та служіння;
- у міжнародному, коли поєднують місцеві громади з донорами, гуманітарними організаціями та мережами підтримки.

Водночас ефективність цих функцій залежить від інституційної моделі взаємодії. Якщо співпраця ґрунтується на інклюзивності, правовій нейтральності та повазі до релігійного розмаїття, вона здатна посилювати згуртованість і підтримувати суспільну стійкість.

Соціальна згуртованість у кризових ситуаціях зміцнюється не лише завдяки спільним переконанням, а й завдяки спільній меті у поєднанні з довірою та співпрацею, що виходять за межі соціальних кордонів. Найбільш продуктивною моделлю відносин між державою та церквою в періоди глобальних потрясінь є модель принципового партнерства в умовах правової нейтральності. За такої моделі держава захищає свободу віросповідання та рівні права конфесій, а релігійні організації залучаються як партнери до гуманітарної допомоги, соціальної підтримки та зміцнення стійкості громад. Для держав, інтегрованих у світові ринки, такий підхід має і економічні переваги, оскільки соціальна згуртованість знижує витрати адаптації до криз, підтримує місцеві механізми подолання труднощів і зміцнює довіру до інститутів [2].

Отже, відносини між державою та церквою слід розглядати як чинник кризостійкості. Церкви можуть виступати джерелами соціального капіталу, волонтерської енергії та координації гуманітарної допомоги, однак максимальний ефект досягається тоді, коли співпраця між церквою та державою ґрунтується на плюралізмі, юридичній рівності та інституційній збалансованості.

Література:

1. Fox J., Topor L., McCleary R. M. State Support for Religion and Government Legitimacy in Christian-Majority Countries. *American Political Science Review*. 2023. Cambridge University Press. URL: <https://doi.org/10.1017/S0003055423000101> (дата звернення: 03.03.2026).
2. *Social Cohesion and Forced Displacement*. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/>

099715001032324376/pdf/P17449409f62510590ae110952bfa1e0bed.pdf
(дата звернення: 03.03.2026).

3. Yeung J. W. K. Religious Involvement and Participation in Volunteering: Types, Domains and Aggregate. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2017. Vol. 28, No. 1. P. 110–138. URL: <https://doi.org/10.1007/s11266-016-9756-6> (дата звернення: 03.03.2026).

4. Якименко Ю., Биченко А., Міщенко М., Шангіна Л. Війна і церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022 р. Київ : Центр Разумкова, 2023. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/02/13/2022_Religiya_SITE.pdf (дата звернення: 03.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-80>

HUNGARY'S HUMANITARIAN POLICY TOWARD UKRAINIAN REFUGEES AFTER THE OUTBREAK OF THE FULL-SCALE WAR

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА УГОРЩИНИ ЩОДО БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Ronai L. M.

*Ph.D. in history and archeology,
Associate professor at the department
of Hungarian history and European
integration, Uzhhorod National
University
Uzhhorod, Ukraine*

Ронай Л. М.

*доктор філософії з історії
та археології,
доцент кафедри історії Угорщини
та європейської інтеграції,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

24 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну спричинило одну з найшвидше зростаючих гуманітарних криз сучасності. Станом на 2024 рік у світі було зареєстровано понад 6,8 мільйона біженців, з яких переважна більшість жінки та діти. Угорщина виступала як транзитною, так і країною призначення для осіб, що рятуються від військових дій. За даними UNHCR, станом на листопад 2024 року через українсько-угорський кордон в'їхало понад 5,9 мільйона осіб, із яких в Угорщині офіційно зареєстровано 61 000 біженців з України, з яких понад 47 000 подали заявки на тимчасовий захист [6].